

וזהו שחזר והביא מהסיפא 'מכרן לאחר... וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך' – כלומר, בשלמא לר' עקיבא שאמר שהמוכר מוחל מחמת דוחקו על איבוד דרך, כל שכן שמוחל על דריסה, אבל לחכמים, היה להם להודות שודאי הלוקח לא נתן מעות על דעת שיפרח באויר. אלא ודאי מחלוקתם אם המוכר מוכר בעין יפה או בעין רעה.

רמזים ופרפראות

'יתיב רבינא וקא קשיא ליה: היינו בור היינו דות. א"ל רבא תוספאה לרבינא, ת"ש: אחד הבור ואחד הדות בקרקע, אלא שהבור בחפירה והדות בבנין. יתיב רב אשי וקא קשיא ליה...' – בכתוב חסר, חשבון פ"ר הוא מחצה בדיוק מדת. בור לשון מקרא ודות לשון חכמים. ובכל מקום תורה-שבעל-פה שהיא השתקפות אלקית בחכמה אנושית, היא פי שנים לגבי תורה שבכתב, כענין פי שנים דאלישע לגבי אליהו, (שהם כיהושע לגבי משה, פני לבנה מול פני חמה), וכן צ"ח קללות שמשה מפי עצמו אמרן במשנה תורה, מול מ"ט שבתורת-כהנים שאמרן הקב"ה.

ועל זה נאמר 'כפלים לתושיה' כידוע. וכן 'גדולים מעשי צדיקים ממעשה שמים וארץ' (כתובות ה). וכן כאן דות הוא בור טבעי שבתוכו בור מעשה ידי אנוש. ונמצא הריהו כבור כפול. (ועיין במשנה אהללות פ"א מ"ט ששם קרוי חדות, ואולי הוא מענין חידוש שג"כ מתייחס לפעולת אנוש בתוך הטבע האלקי.

(והנה רבינא ורב אשי מסדרי הש"ס הם שנתקשו 'היינו בור היינו דות'. וי"ל בדרך רמז שבאו לעורר על הדבר הנה לפנינו שהרכבה אנושית שקולה היא כנגד המקור האלקי, והכיצד (וכמו לענין דיין הטועה בדבר משנה, א"ל רבינא לרב אשי 'ידי ודיך מאי' וא"ל 'אטו אנן קטלי קניא באגמא אנן'. היינו שחידושנו שלנו כדבר משנה ממש), ובאו לתלמידיהם לאשש הדבר והראו להם כי אמנם כן הוא וכבר בא בבביתא שהבנין כחפירה). (מרע"כ).

על הגדרתה המדויקת של ה'דות' – ע' ב'באור הלכה' תקפו ד"ה או.

דף סה

'לימא אזדו לטעמייהו, דאמר רב נחמן אמר שמואל: האחין שחלקו, אין לתן לא דרך זה על זה ולא סולמות זה על זה...' – על שאלת הרשב"ם, אם 'בעין יפה מוכר', נאמר כן גם אצל השני, שכשמכר לו את הפנימי, נתן עמו את הדרך – תירץ הרי"ד (ב'תוספותיו' ובפסקיו) שאמנם כן, שניהם מוכרים בעין יפה, ולכך יש ללכת אחר ה'עין יפה' של הפנימי, כיון שהוא זה שצריך לקבל, והחיצון הוא הנותן, לא זכה בדרך, שבכל מצב כעין זה, שזה רוצה ליתן וזה אינו רוצה לקבל – לא זכה, וכדין המודה לחברו שחייב לו, וזה הודה שאינו חייב – שפטור. (וכיון לתירוץ זה בספר 'הדושים ובאורים').

'וזהו בהן שהלכות קבועות הן' – אפשר שבא לרמוז, שאפילו לפי דעת האומר 'האחין שחלקו – יורשים הם', לענין זה דינם לקוחות, לרון בהם עין יפה. (ועריטב"א; שו"ת הרשב"א ח"ב רצה). או אפשר שאפילו אם כל האחים אומרים אילו היינו יודעים, היינו מתנים על הדרך, אפילו הכי אין כאן טעות, והלכות קבועות הן, שאין הטעם משום שאומדים את דעתם, אלא כבר נקבעה הלכה כן. והרי הדבר

מסור להם, אם ירצו יקנו זה לזה זכויות אלו מכאן ולהבא. (חדושים ובאורים. וע' בפירוש ר"י בן חכמון שכתב: 'הלכות קבועות הן - כהלכה למשה מסיני').

'חיצון במכר ופנימי במתנה, סבור מינה אין להן דרך זה על זה, ולא היא, מי לא תנן במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן, אלמא מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב, הכא נמי...' - 'לא מובן לכאורה, וכי לא ידענו המשנה? ועוד, הרי אמרנו 'וכל שכן חיצון במתנה', והיינו משום דמתנה עדיפה ממכר לענין עין יפה כפירוש"ם, ומה נתחדש עכשו?

ונראה פשוט דמתחילה סברנו דהאי 'במה דברים אמורים...' מוסב על הרישא, היינו המוכר את השדה (או הבית) דצריך המוכר לרבנן ליקח לו דרך בשדה שמכר לילך לשובכו, ועל זה אמרו 'אבל בנותן מתנה נותן את כולה' (כך הוא במשנה לפנינו), היינו כל השדה שמכר ולא הוציא הדרך מן הכלל, אבל בנדון דסיפא דמכר הבור וכו' ושייר שדה לעצמו, לא נופל על זה לשון 'נותן את כולה', וגם חילוק גדול יש בין זה לנידון ההפוך, שהרי סוף סוף לא הזכיר דרך במתנתו ומהיכא תיתי יזכה הקונה במה שלא נזכר כלל. ונידון דידן דומה לסיפא. ועל כן אמרו 'ולא היא', דמדנקט האי חילוק אחרי הסיפא, מוסב ה'במה דברים אמורים' גם על כך, ומודים חכמים בזה דנותן אין צריך ליקח לו דרך. (ועפ"ז באמת נכון יותר לגרס 'נותן את כולן' כמו שנקטו כאן, ומוסב הן על מוכר שדה שכולל בה גם דברים שאינו בכלל השדה ולא הזכירן כפירוש"ם, וממילא הוא הדין בשייר השדה לעצמו ומכר בור וגת שמכר גם הדרך שלא הזכיר. וכן הגרסא ברי"ף להלן במשנה, ובתשובותיו (קלד; רלא) - 'נותן את כולם'. וכיו"ב גרס הרא"ש במשנה שם ובשור"ת (מא, ד). וכן גרסת הרמ"ה להלן. ואולם בשור"ת הרשב"א (ח"ג קטז) הגרסא 'כולה' ע"ש).
ובדרך זו יש להסביר גם מה דפשיטא ליה דאפילו לר' עקיבא הוא, (וכפירוש"ם, והיינו משום דקשה לומר שדברו שלא אליבא דהלכתא), דמדנקט האי 'בד"א' אחר דברי ר' עקיבא יש נפק"מ בין מוכר לנותן. וק"ל'. (מרע"כ).

'המוכר את הבית - מכר את הדלת' - נראה, אפילו היתה הדלת תלושה בשעת מכירה, כיון שצריכה להיות קבועה - הרי היא בכלל הבית. (חדושים ובאורים)

'מכר את האי צטרוביל אבל לא את הקלת' - 'אי צטרוביל' - אבן ריחים התחתונה הקבועה בקרקע. ויש אומרים: אמת הריחים, מקום בית קיבול. (הערוך)
'קלת' - בסיס ריחיים התחתונה (הערוך). מונחת סביב לריחים, לקבלת הקמת. (רמב"ם). ורבנן גרשום כתב: אבן ריחים העליונה, הסובבת.

דף סו

הערות בפשט וציונים

'התם כדאמר ר' אלעזר טעמא, דאמר ר' אלעזר: מאי טעמא דר' אליעזר דכתיב: 'זיטבול אותה ביערת הדבש' - מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת, אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת' - כתבו התוס', (וכן משמע ברשב"ם), שלפי טעם זה, אין מדובר דוקא בכוורת המחוברת לקרקע, אלא גם בתלושה, או מונחת על גבי יתדות, סובר ר' אליעזר שהדבש נידון כקרקע, לפי שהוא במקומו הטבעי שנוצר בו.

מכר את הבור ואת הדות – לר"ע, הקונה אינו צריך ליקח לו דרך, ולחכמים – צריך. נחלקו רב ושמואל כמי הלכה, ומסקנת ההלכה כרבי עקיבא וכשמואל, וכפי שהורה רב נחמן.
ב. ניתן היה לפרש שנחלקו על מקום שיש הקפדה אצל שני הצדדים, (כגון, זה צריך לפרוח באויר, והלה אינו חפץ שידרוסו זרים ברשותו) – האם יש להתחשב לפי דעתו של קונה (ר' עקיבא), וידו על העליונה, לפי שאין אדם נותן מעות על חנם, וודאי דעתו לקנות דבר שלם ללא חסרונות, ואף המוכר יודע זאת ועל דעת זו הוא מקנה לו. או שמא יש ללכת אחר דעתו של מוכר, כי לעולם יד בעל השטר (הקונה) על התחונה.
ואולם נקטינן שמחלוקתם בשאלה אחרת – האם סתם מוכר, בעין יפה הוא מוכר, וכשמכר לו את הבית, מכר את כולו, גם את הבור והדות שבו. וכן כשמכר את הבור – מכר לו את הדרך, או (לדעת חכמים) בעין רעה הוא מוכר.

דף טה

קכב. שני בתים, זה לפניו מזה – ונתן או מכר שניהם לשני אנשים – האם יש לפניו דרך על החיצון?

אין להם דרך זה על זה, בין לר' עקיבא ובין לחכמים, (שלא שייר דרך לפניו שייפסד החיצון ע"כ. והפנימי יפייס את החיצון ליקח לו דרך). ואולם אם לפניו נתן במתנה ולחיצון במכירה – כיון שהנותן מתנה בעין יפה הוא נותן, יותר מן המוכר – יש לפניו דרך על החיצון.
(ודוקא כשנתן או מכר שניהם כאחת, אבל אם קדם הפנימי – זכה הפנימי בדרך, למאי דקיי"ל כר"ע ד'בעין יפה הוא מוכר'. ראשונים; שו"ע ריד, י.)
ואם מכר את החיצון תחילה – ולמ"ד 'בעין רעה', שייר באותה שעה דרך לפניו – ומכר אח"כ את הפנימי, לא מסתבר ששייר את הדרך לעצמו, שאין לו כל שימוש בה. – 'חדושים ובאורים'. ומ' מפשטות דבריו שהדרך שייכת לפניו, ואין אומרים שלא שייר מעיקרא אלא כל עוד הבית הפנימי יהא שלו. וע' שו"ת רשב"א ח"ג קטז).

קכג. אלו מתשמישי הבית נכללים במכירת הבית?

המשנה מחלקת בין תשמישין קבועים ומחוברים לקרקע, כגון דלת ומכתשת קבועה, ובין אלו שאינם קבועים ומחוברים, כגון מפתח, מכתשת מיטלטלת, תנור וריחיים. (ויש גורסים 'מכר את התנור ואת הכיריים' ומפרשים שדרכם לחברם לכותל – ע' רי"ף, רי"ד, ספר המקח, כ.)
ובגמרא אמרו שלפי דעת ר' מאיר, אפילו דברים שאינם מחוברים לקרקע אלא שאינם עשויים להטלטל ממקום למקום, (כגון מפתח קבוע בדלת) – קנה. מאידך יש תנא שסובר (ת"ק דר"א) שאפילו מכתשת שקבעה בקרקע אינה בכלל המכירה, אלא רק זו החקוקה בסלע. (הלכה כסתם משנתנו. ריד, יא.)
וכל זה בסתם, אבל אם אמר 'וכל מה שבתוכי' – קנה את כולם, מלבד תשמישי האדם הניידים, שרגילים להשאילם ואינם מיוחדים לבית. (ע' רשב"ם.)
לענין מכירת מלבנות הפתחים והחלונות – אם אינם מחוברים בטיט אלא ב'סיכי' – נסתפקו להלן (סט). כפירוש רשב"ם שם. ולהרמב"ם ושו"ע, נסתפקו במלבנות החלונות המחוברים בטיט, לפי שאינם אלא לנוי. ועלה ב'תיקו', ומספק זוכה בהם המוכר. (להתוס' שם, הספק בגמ' קאי על שומירה).
וע"ע: שו"ת פני יהושע – חו"מ צה; אג"מ חו"מ ח"א נג.